

УДК 338.12.

*А. В. Рибчук,**д. е. н., професор, професор кафедри математики та економіки,
Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-0377-7881>**О. М. Свінцов,**д. е. н., професор, професор кафедри математики та економіки,
Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-6047-457X>**Л. М. Зазуля,**викладач-методист, Дрогобицький механіко-технологічний фаховий коледж
ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0008-9354-6585>**І. П. Бенко,**викладач вищої категорії, Дрогобицький механіко-технологічний фаховий коледж
ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0006-9177-183X>**О. І. Бошко,**аспірант кафедри математики та економіки,
Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка
ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0009-7165-7468>*

DOI: 10.32702/2306-6814.2025.20.87

ІНСТРУМЕНТИ КОМЕРЦІАЛІЗАЦІЇ РЕЗУЛЬТАТІВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ НА МІЖНАРОДНОМУ РИНКУ ІННОВАЦІЙ

A. Rybchuk,

Doctor of Economic Sciences, Professor,
Professor of the Department of Mathematics and Economics, Ivan Franko State Pedagogical University of Drohobych
O. Svintsov,Doctor of Economic Sciences, Professor,
Professor of the Department of Mathematics and Economics, Ivan Franko State Pedagogical University of Drohobych
L. Zazulya,

Teacher-methodologist, Drohobych Mechanical and Technological Vocational College

I. Benko,

Higher category teacher, Drohobych Mechanical and Technological Vocational College

O. Boshko,

Postgraduate Student, Department of Mathematics and Economics, Ivan Franko State Pedagogical University of Drohobych

TOOLS FOR COMMERCIALIZING INTELLECTUAL PROPERTY RESULTS ON THE INTERNATIONAL INNOVATION MARKET

У статті досліджуються ключові інструменти комерціалізації результатів інтелектуальної власності на міжнародному ринку інновацій, що визначають конкурентоспроможність національних економік у глобалізованому середовищі. Ґрунтовно проаналізовано широкий спектр інструментів комерціалізації інтелектуальної власності, серед яких ліцензування, франчайзинг, венчурне інвестування, створення спін-оф компаній, трансфер технологій, міжнародне патенту-

вання, а також залучення до інноваційних кластерів та екосистем. Ліцензування дозволяє швидко масштабувати використання технологій та зменшувати фінансові ризики, франчайзинг сприяє поширенню інноваційних бізнес-моделей, а венчурне інвестування створює фінансове підґрунтя для розвитку стартапів та високотехнологічних компаній. Водночас створення університетських та корпоративних спін-офів стимулює трансформацію академічних знань у практичні підприємницькі рішення, а міжнародне патентування виступає інструментом зміцнення позицій на світовому ринку. Підтверджено, що міжнародна комерціалізація інтелектуальної власності є не лише інструментом інноваційного розвитку, але й важливим чинником посилення міжнародної науково-технологічної співпраці у стратегічній перспективі.

The article examines the key tools for commercializing intellectual property results in the international innovation market, which determine the competitiveness of national economies in a globalized environment, as it reveals the mechanisms for transforming intangible assets into real market products and sources of income. A wide range of intellectual property commercialization tools is thoroughly analyzed, including licensing, franchising, venture capital investment, the creation of spin-off companies, technology transfer, international patenting, as well as involvement in innovation clusters and ecosystems. Particular attention is paid to the fact that each of these mechanisms has its own specifics and can provide a different level of integration of innovations into global markets. Licensing allows you to quickly scale the use of technologies and reduce financial risks, franchising contributes to the spread of innovative business models, and venture capital investment creates a financial basis for the development of startups and high-tech companies. At the same time, the creation of university and corporate spin-offs stimulates the transformation of academic knowledge into practical business solutions, and international patenting acts as a tool for strengthening positions in the global market. Key trends of recent years are revealed, in particular, the stable growth of cross-border flows of payments for the use of intellectual property, the activation of the global venture capital market and the dynamic increase in the number of international patent applications. It is argued that the combination of traditional tools (patents, licenses) with the latest approaches (open innovations, digital platforms, intelligent startups) forms a multi-vector system for the implementation of intellectual assets, which is able to quickly adapt to the challenges of the global economy. It is confirmed that the international commercialization of intellectual property is not only a tool for innovative development, but also an important factor in strengthening international scientific and technological cooperation in a strategic perspective.

Ключові слова: інтелектуальна власність, комерціалізація, ліцензування, франчайзинг, венчурне інвестування, спін-оф компанії, трансфер технологій.

Key words: intellectual property, commercialization, licensing, franchising, venture capital investment, spin-off companies, technology transfer.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

У сучасній глобалізованій економіці інтелектуальна власність реалізується через патенти, торговельні марки, авторські права, промислові зразки, комерційні таємниці та інші продукти інтелектуальної діяльності, котрі перетворилися на стратегічний ресурс, від якого безпосередньо залежить рівень конкурентоспроможності як окремих підприємств, так і національних економік загалом. Вона є фундаментом формування інноваційного середовища, стимулює появу нових технологій, сприяє розвитку креативних індустрій та створює умови для залу-

чення інвестицій. Значення інтелектуальної власності виходить далеко за межі формального підтвердження авторства чи реєстрації прав: вона стає інструментом стратегічного управління та одним із найцінніших активів сучасного бізнесу. Саме завдяки досвіду використанню прав інтелектуальної власності компанії можуть розширювати ринки збуту, формувати партнерські мережі, підвищувати вартість бренду та утримувати лідерські позиції у висококонкурентних галузях.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Проблеми аналізу механізмів комерціалізації продуктів інтелектуальної власності займають вагомe місце

Таблиця 1. Топ-10 країн світу за кількістю заявок на об'єкти інтелектуальної власності у 2023 році (одиниць)

№	Країна	Патенти	Корисні моделі	Торговельні марки	Промислові зразки	Загалом (усього заявок)
1.	Китай	1 642 507	3 06 371	7 417 394	882 807	13 004 079
2.	США	518 364	1 971	849 876	69 076	1 439 287
3.	Німеччина	133 053	6 280	441 293	64 986	645 612
4.	Республіка Корея	287 954	3 901	334 032	60 120	686 007
5.	Японія	414 413	4 319	349 685	34 589	803 006
6.	Індія	64 480	547	496 293	26 966	588 286
7.	Франція	52 582	890	385 067	45 912	484 451
8.	Туреччина	10 105	3 362	397 674	54 783	465 924
9.	Великобританія	48 227	207	356 841	45 370	450 645
10.	Італія	26 818	2 121	196 896	60 486	286 321

Джерело: систематизовано та згруповано за даними [15, 16, 17].

у наукових пошуках зарубіжних дослідників. У їхніх працях простежується тенденція до міждисциплінарного підходу, що поєднує вивчення моделей трансферу технологій, практики венчурного інвестування, розвиток інноваційних кластерів і стартап-екосистем, а також питання патентної політики та міжнародного ліцензування. Сучасні зарубіжні дослідження не лише формують теоретичне підґрунтя для розуміння процесів комерціалізації, але й пропонують практичні інструменти для підвищення конкурентоспроможності економік у глобалізованому середовищі, що і відображено в наукових напрацюваннях зарубіжних учених — Р. Адамса [9], М. Греко [11], М. Грімальді [11], М. Дешвівере [14], Х. Джаравеля [10], Л. Крічеллі [11], Ф. Меццаноті, У. Мілберга, Р. Нараяна [14], С. Страццолло [11], А. Суомінен [14], Дж. Фена [10], Г. Ферруцці [11], Н. Шварца [14].

Українські учені ґрунтовно досліджують імперативи комерціалізації продуктів інтелектуальної власності на міжнародному ринку інновацій — І. Байдак [4], Г. Братусь [1], Я. Дроздовський [1], М. Когут [3], Л. Мельник [4], М. Поворозник [5], А. Полторацька [6], Л. Прокопшин-Рашкевич [3], Л. Сай [7], А. Сластянікова [8], С. Сорокін [8], М. Фединець [2], Х. Юрчук [7].

Наявність дієвих інструментів комерціалізації інтелектуальної власності не означає відсутність поточних проблем, котрі виникають на міжнародному ринку інновацій: перше, високі транзакційні витрати на патентування, ліцензування, юридичний супровід та міжнародну сертифікацію часто перевищують можливості малих і середніх інноваційних компаній; друге, асиметрія доступу до ринків на яких домінують розвинені економіки у сфері міжнародної комерціалізації та обмежений доступ до глобальних інноваційних платформ країн, що розвиваються; третє, нерівномірність розподілу вигод, коли транснаціональні корпорації отримують основні прибутки, тоді як малі розробники часто залишаються залежними від посередників; четверте, ризики недобросовісного використання коли порушуються ліцензійні умови, поширюється контрафактна продукція.

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ

Метою статті є дослідження інструментів комерціалізації інтелектуальної власності на міжнародному ринку інновацій.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Реалізація результатів інтелектуальної власності на міжнародному ринку інновацій передбачає не лише формальне володіння правами на винаходи, торговельні марки чи авторські розробки, але й їх цілеспрямовану, ефективну та системну комерціалізацію [9, с. 53]. Йдеться про використання різних інструментів — від класичного ліцензування та франчайзингу до створення спін-оф компаній, венчурних структур і стратегічних партнерств, що дозволяють масштабувати інноваційні ідеї на глобальному рівні. Водночас важливим аспектом є побудова комплексних механізмів захисту від порушень прав інтелектуальної власності, оскільки недотримання правових гарантій може значно знизити вартість інноваційних активів [1, с. 152]. Міжнародний ринок послуг, пов'язаних з інтелектуальною власністю (реєстрація, управління, захист), оцінювався у 5,1 млрд. дол. США у 2024 році з очікуваним зростання близько 9,6 млрд. дол. США до 2035 року при середньорічному темпі зростання (CAGR) ~6,2 % [15].

В умовах глобалізації ключового значення набуває здатність інтегрувати правові інструменти з економічними та маркетинговими стратегіями. Саме така синергія забезпечує не лише юридичний захист інтересів інвесторів і творців інтелектуальної продукції від продажі контрафактної продукції [7, с. 13], але й створює умови для активної інноваційної діяльності, підвищення конкурентоспроможності компаній та країн у світовому економічному просторі (див. табл. 1.) У результаті інтелектуальні активи перетворюються з формальних правових категорій на реальне джерело сталого економічного зростання.

У табл. 1 відображено глобальні тенденції у сфері заявок на об'єкти інтелектуальної власності, котрі свідчать про те, що у 2023 році Китай продемонстрував абсолютне лідерство на світовому ринку інновацій, подавши понад 13 млн заявок, що майже у дев'ять разів перевищує показники США (друге місце). Високі результати зафіксовано в усіх ключових категоріях: патенти, корисні моделі, торговельні марки та промислові зразки. Особливо вирізняється кількість заявок на корисні моделі (3,06 млн) та торговельні марки (7,4 млн), що у десятки разів перевищує аналогічні показники інших країн. Така ситуація зумовлена масштабною державною

підтримкою інновацій, активним використанням прав інтелектуальної власності бізнес-сектором та стратегічним курсом країни на утвердження глобального технологічного лідерства

США подали загалом 1,44 млн заявок, однак структура охорони суттєво відрізняється від китайської. Основний акцент зроблено на патентах (518 тис.) та торговельних марках (849 тис.), тоді як заявки на корисні моделі практично відсутні (1,9 тис.). Це пояснюється тим, що інститут корисних моделей у США майже не застосовується. Водночас країна зберігає статус світового центру патентування фундаментальних технологій і просування брендів, орієнтуючись більше на масштабні інновації, ніж на дрібні технічні удосконалення.

У Європейських країнах наявна збалансована модель розвитку, оскільки Німеччина, Франція, Велика Британія та Італія демонструють середні масштаби подачі заявок — у межах 200—600 тис. щорічно. У структурі переважають торговельні марки (60—70% від загального обсягу), що відповідає орієнтації на споживчі ринки та креативні індустрії. Особливістю є високі показники за промисловими зразками у Німеччині та Італії (близько 60 тис. заявок у кожній країні), що підкреслює значення дизайну у виробничій та культурній сферах Європи.

Республіка Корея (686 тис.) та Японія (803 тис.) демонструють схожі профілі у сфері охорони інтелектуальної власності [13, с. 202]. Основний обсяг припадає на патенти — відповідно 287 тис. і 414 тис. Водночас кількість заявок на торговельні марки у цих країнах є нижчою, ніж у США чи Європі. Це свідчить про технологічну спрямованість і високу інтенсивність інноваційних процесів.

Індія (588 тис.) та Туреччина (465 тис.) вирізняються насамперед високою кількістю заявок на торговельні марки (400—500 тис.). Натомість патентна активність залишається відносно низькою (64 тис. в Індії та 10 тис. у Туреччині). Це свідчить про стрімкий розвиток внутрішніх ринків та зростання кількості нових брендів, однак водночас і про поки що обмежені масштаби високотехнологічних розробок.

Серед ключових інструментів комерціалізації результатів інтелектуальної власності у сучасній інноваційній економіці можна виокремити наступні [11, с. 10]:

1. Ліцензування патентів та технологій — один із найбільш поширених і гнучких механізмів, що передбачає передачу права на використання об'єкта інтелектуальної власності іншій стороні на визначених умовах. Це дозволяє правовласнику отримувати стабільний дохід у вигляді роялті, знижувати ризики самостійного виходу на нові ринки інновацій та розширювати географію використання технологій. Довгострокова тенденція до зростання кількості заявок на патенти у світі постійно зростає і подвоїлася з приблизно 1 мільйона у 1995 році до приблизно 2 мільйонів до 2010 року та досягла позначки у 3,55 мільйона у 2023 році. При цьому масштаби заявок на патенти у світі зросли на 2,7%, а кількість заявок на корисні моделі — особливу форму патентного права — на 3,9% порівняно з 2022 роком. Кількість заявок на корисні моделі — 3,1 мільйона. Загальна кількість заявок на реєстрацію торговель-

них марок склала 15,2 мільйона, що на 2% менше, ніж у 2022 році, хоча це зниження було набагато менш вираженим, ніж у попередньому році. Кількість заявок на промислові зразки відновилися після зниження у 2022 році, і зросла на 2,8% і досягла 1,5 мільйона у 2023 році [16, с. 52].

Глобальний обсяг трансграничних платежів за використання результатів інтелектуальної власності демонструє стійку динаміку зростання після різкого спаду, спричиненого COVID-шоком 2020 року. Якщо у 2021—2022 рр. ринок поступово відновлювався, то вже у 2023 році він перевищив позначку 1 трлн дол. США, підтвердивши стратегічну роль інтелектуального капіталу у формуванні світової економіки знань [15]. У 2024 році світові надходження від використання інтелектуальних продуктів (роялті та ліцензійні платежі) сягнули 520,4 млрд. дол. США, тоді як витрати країн на оплату використання об'єктів інтелектуальної власності становили близько 483,1 млрд. дол. США. Це свідчить про відносний баланс між експортом і імпортом прав на інтелектуальну власність, але з незначним перевищенням доходів, що підкреслює високу інноваційну активність провідних економік [12].

Важливо відзначити, що ключовими драйверами цього ринку є швидке зростання цифрових технологій, фармацевтичної галузі, біотехнологій та сектору штучного інтелекту. Окрім того, зростаючий попит на ліцензування програмного забезпечення та платформних рішень для глобального бізнесу значно розширив географію трансграничних угод. У перспективі прогнозується, що ринок роялті та ліцензійних платежів і надалі демонструватиме позитивну динаміку, поступово інтегруючи механізми монетизації інновацій у всі сфери міжнародної економіки.

2. Франчайзинг — комплексна форма комерціалізації, що включає не лише передачу прав на товарний знак чи бренд, але й відтворення бізнес-моделі, управлінських практик, маркетингових стратегій та стандартів обслуговування. Завдяки цьому франчайзі отримує готову бізнес-концепцію, а франчайзер — додатковий канал масштабування і зміцнення позицій на ринку. Франчайзинг — це бізнес-формат, при якому франчайзер не просто "надає в користування бренд", а забезпечує систему: продукти чи послуги, стандарти якості, навчання персоналу, підтримку у виборі локацій, часто — централізовану логістику, маркетинг та контроль за дотриманням стандартів. Таким чином франчайзі може стартувати на основі перевіреної моделі з меншими ризиками, ніж відкривати бізнес "з нуля" [3].

Для франчайзера це ефективна стратегія зростання де він може масштабувати бізнес, охоплювати нові регіони, ринки і сегменти без необхідності вкладати величезні кошти у фізичні об'єкти, адже велику частину затрат бере на себе франчайзі. Окрім того, бренд зміцнюється через присутність в більшій кількості точок, підвищується впізнаваність, розширюється охоплення, що також створює синергетичний ефект на репутацію та довіру споживачів. Так, у США обсяг економічної активності франшиз (franchised businesses output) збільшився на 4,1% — з 858,5 млрд. дол. США у 2023 до 893,9 млрд. дол. США у 2024. Кількість закладів-франчайзів у США зростає та очікується, що у

2025 їхня кількість складе — понад 821 000. Особливо активне зростання показують сектор персональних послуг та ресторани швидкого обслуговування. Франчайзинг у США створив велику кількість робочих місць: близько 8,9 млн штатних працівників в усьому секторі у 2024 році [15].

— Український ринок франчайзингу також включається у міжнародні процеси. За даними на 2021—2022 роки, в Україні діяли 592 франчайзер — компанії, які мають принаймні одну продану франшизу і готові до масштабування. У той же період в Україні було близько 24 000 франчайзингових об'єктів та більше ніж 800 українських компаній продавали франшизи. Інвестиції у локальні франшизи (у сегментах харчування) зазвичай коливаються між 36 800 дол. США до 63 000 дол. США в залежності від локації і формату [3].

3. Трансфер технологій — це систематичний процес передачі науково-технічних знань, інноваційних рішень і технологій від університетів, науково-дослідних інститутів чи інноваційних центрів до промислових підприємств та стартапів. Трансфер технологій охоплює не лише "передачу ідей", але й ряд інституційних, правових та ринкових механізмів: ліцензування патентів, укладання договорів про комерціалізацію, створення спін-офів, участь університетів у стартапах, партнерство наукових закладів з підприємствами, а також патентний аналіз і захист прав інтелектуальної власності [10, с. 152]. При цьому: науково-дослідні установи здійснюють інвестиції в НДДКР, отримують винаходи, патенти; університети та інші дослідні центри укладають договори з бізнесом, передають технології через ліцензії або спільні підприємства; підприємства впроваджують технології, адаптують їх під свої потреби, часто беруть участь у фінансуванні та спільній розробці [4].

У 2024 році TISC-центри (Technology and Innovation Support Center — Центр підтримки технологій та інновацій) по всьому світу отримали понад 2,25 мільйона звернень від дослідників, винахідників, підприємців для науково-технічної та інноваційної підтримки. У Китаї TISCs сприяли понад 14 000 технологічним трансферам та угодам з інтелектуальної власності. В Україні мережа TISC зросла з 30 центрів у 2023 до 46 у 2024 році; регіональні центри відповіли на понад 1000 звернень. Водночас, збільшується кількість заявок на права інтелектуальної власності за підтримки TISC. Так, у Перу через TISC було подано 916 заявок на патенти у 2024 році, на Філіппінах TISC досягли рекордної кількості в 2 257 одиниць; з них 439 патентів [17].

Механізм передачі технологій забезпечує низку відчутних переваг як для національної так і глобальної економіки через підвищення продуктивності та конкурентоспроможності підприємств через модернізацію виробництва, впровадження передових технологій і зниження витрат [8]; зростання доданої вартості в продуктах і послугах, що створює умови для формування більш стійких бізнес-моделей і підвищення експортного потенціалу; залучення інвестицій у науково-дослідні та дослідно-конструкторські роботи (що стимулює розвиток високотехнологічних секторів і формує основу для довгострокового зростання; прискорене впровадження наукових відкриттів у практику, що скорочує часовий розрив між лабораторними розробками та комерційним

використанням інновацій; розвиток інноваційної екосистеми шляхом посилення співпраці між університетами, дослідницькими центрами, промисловістю та органами державної влади, що створює ефект синергії; підвищення рівня технологічного суверенітету держави через зменшення залежності від імпортованих технологій і формування національних центрів інноваційного зростання [14, с. 9]; створення нових робочих місць та зростання людського капіталу, оскільки поширення сучасних технологій вимагає підготовки висококваліфікованих фахівців; посилення міжнародної інтеграції та кооперації, що сприяє доступу до глобальних ринків знань і збільшенню частки країни у світовій інноваційній економіці [5, с. 89].

4. Спін-оф компанії — створення нових підприємств на основі конкретних наукових або технологічних розробок. Вони функціонують як інструмент комерціалізації інтелектуального капіталу, дозволяючи дослідникам і винахідникам перетворювати ідеї на повноцінний бізнес. Спін-офи забезпечують гнучкість, інноваційну динаміку та підвищують ймовірність успішного виведення нових інтелектуальних продуктів на ринок.

У 2023 році в Швейцарському федеральному технологічному інституті (ETH Z?rich) було створено 43 нових спін-офів, що стало рекордним показником для цього університету. У Великій Британії в академічному 2022—2023 році університетський сектор спін-офів залучив зовнішніх інвестицій на суму близько 30,6 млрд. фунт. стерлн., що у понад шість разів перевищує показник попереднього року (4,55 млрд. фунт. стерлн. у 2021—2022 роках). Загальний обсяг фінансування британських академічних спін-офів зріс із 402 млн фунт. стерлн. у 2013 році до 2,13 млрд. фунт. стерлн. у 2022 році. При цьому було укладено приблизно 3,34 тис. угод. За даними ETH Z?rich, станом на 2024 рік із 615 створених університетом спін-офів 86,2% залишаються активними (функціонують самостійно або були придбані/об'єднані), тоді як 13,8% компаній ліквідовані або перебувають у процесі ліквідації. Європейська асоціація дослідницьких та технологічних організацій (EARTO) повідомляє, що серед 636 спін-офів, врахованих у 2021—2022 роках, рівень виживаності уперший рік становив 98% [15].

Дослідницькі організації Європи (RTOs) у 2022 році підтримували діяльність 393 активних спін-офів, які забезпечували близько 6 080 еквівалентів повної зайнятості. У Фінляндії спін-офівський сегмент, створений на базі Центру технічних досліджень (VTT), отримав близько 526 млн євро, що становить 8,2% від загального обсягу фінансування (6,4 млрд. євро), залученого фінськими стартапами у 2013—2022 роках. Серед 43 новостворених у 2023 році спін-офів ETH Z?rich 12 працюють у сфері штучного інтелекту, значна частка також припадає на біотехнології та фармацевтичну галузь. У Великій Британії провідні позиції серед університетських спін-офів [6, с. 98] стабільно займають компанії в галузях наук про життя та фармацевтики, як за кількістю створених підприємств, так і за обсягами залученого фінансування. У 2023 році британські університетські спін-офи залучили 1,75 млрд. фунт. стерлн. інвестицій, що є зниженням порівняно з піковими показниками 2021—2022 років (понад 30,6 млрд. фунт. стерлн.), але все ще

перевищує рівень, характерний для докризового періоду. Університет Кембриджу демонструє найбільшу інвестиційну активність: з 2011 року його спін-офи акумулювали 2,38 млрд. фунт. стерлн., через 390 раундів фінансування [16, с. 89].

Отже, більшість спін-офів успішно долають початкові етапи розвитку, що свідчить про ефективність трансформації наукових ідей у комерційно життєздатні бізнес-моделі. У розвинених інноваційних екосистемах (Велика Британія, Швейцарія, Фінляндія) спостерігається стійке зростання обсягів залучених інвестицій, що підтверджує довіру інвесторів до спін-офів, котрі сприяють створенню робочих місць, інтеграції науковців у підприємницьке середовище та мають мультиплікаційний ефект для економіки. Активний розвиток спостерігається в таких напрямках, як штучний інтелект, біотехнології, фармацевтика, матеріалознавство, що забезпечує їхній вплив на широкий спектр галузей.

5. Венчурне інвестування — це цілеспрямований механізм фінансування інноваційних проєктів, який передбачає залучення капіталу від спеціалізованих інвесторів (венчурних фондів, корпоративних венчурних підрозділів, ангел-інвесторів) у стартапи або молоді компанії із високим потенціалом зростання в обмін на частку власності, преференції при наступних раундах фінансування або права на використання/комерціалізацію інтелектуальної власності. Така модель поєднує три ключові ресурси: інтелект (технологія, команда, знання ринку), капітал (гроші для розробки та масштабування) і експертизу управління (менторство, доступ до мереж і продажів). Завдяки цьому венчурне фінансування виступає каталізатором переходу наукових ідей до продуктів і послуг, що створюють нові ринки або радикально трансформують існуючі галузі (наприклад, штучний інтелект, біотехнології, кліматичні технології, передові матеріали) [2, с. 50].

2023 рік був роком помітного охолодження венчурного ринку після буму 2021—2022 років. Загальний обсяг інвестицій у стартапи у 2023 році становив приблизно 285 млрд. дол. США, що на 38% менше, ніж у 2022 році. Світовий Банк оцінює повний обсяг венчурного фінансування 2023 року близько у 248.4 млрд. дол. США, а також фіксує падіння кількості угод приблизно на 30% — до близько 29,303 угод. Це підкреслює, що 2023 рік характерний не лише зниженням сум, але й скороченням обсягу угод. Попри загальне зниження, окремих сектора показали стійкість або навіть зростання інтересу: фінансування компаній, пов'язаних зі штучним інтелектом, у 2023 році сягало близько 55.6 млрд. дол. США, що свідчить про перерозподіл капіталу на бік технологій із великим стратегічним потенціалом [15].

Тому в умовах глобальної конкуренції та зростаючої ролі знань, інформації та цифрових технологій інтелектуальна власність дедалі більше розглядається як стратегічний ресурс. Вона здатна формувати довгострокові конкурентні переваги не лише для окремих підприємств, але й для національних економік загалом, оскільки визначає рівень інноваційного розвитку країни, її привабливість для іноземних інвесторів та позиції на світових ринках інновацій [9, с. 60]. Ефективна реалізація інтелектуальної власності є ключовою умовою забезпечення сталого економічного зростання, іннова-

ційної модернізації та інтеграції у глобальний науково-технологічний простір.

ВИСНОВКИ

Таким чином, інструменти комерціалізації інтелектуальної власності формують складну багатовекторну систему, у якій кожен механізм вирізняється специфічними перевагами, потенційними ризиками та особливостями практичного застосування. Ліцензування, створення спін-оф компаній, венчурне інвестування, франчайзинг, передача технологій чи укладання стратегічних партнерств забезпечують різні можливості для залучення ресурсів та масштабування інноваційних рішень. Їхня узгоджена взаємодія створює ефект синергії, що дозволяє не лише прискорювати впровадження наукових результатів у виробничі процеси, але й формувати сприятливе середовище для розвитку інноваційного підприємства. У довгостроковій перспективі це підвищує конкурентоспроможність національної економіки, сприяє розширенню ринкових можливостей та забезпечує глибшу інтеграцію у глобальний простір знань, технологій та інтелектуального капіталу.

Література:

1. Братусь Г. А. (2019). Методологічні аспекти комерціалізації інтелектуальної власності як форми підприємницької активності в інноваційній сфері. Університетські наукові записки, 18 (4), 149—159.
2. Дроздовський Я. П., Фединець М. М. Венчурне інвестування в сучасних умовах розвитку світової економіки. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство. Випуск 43, 2022. С. 48—53.
3. Когут М.В., Прокопишин-Рашкевич Л.М. Стан та перспективи розвитку ринку франчайзингових послуг в Україні. Економіка та суспільство. № 51, 2023.
4. Мельник Л.Л., Байдак І.І. Міжнародний трансфер технологій і його вплив на організацію виробництва в АПК України. Ефективна економіка. №5, 2024.
5. Поворозник М.Ю. Інтелектуальна власність в умовах міжнародної інституціоналізації технологічного обміну. Агросвіт. №4, 2025. С. 85-90.
6. Полторацька А. Управління комерціалізацією об'єктами права інтелектуальної власності в дослідницьких університетах. Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Економіка. 1 (224), 2024. С. 96—103.
7. Сай Л. П., Юрчук Х. Г. Міжнародна торгівля контрафактною продукцією: структура та методи митного регулювання. Приазовський економічний вісник. Випуск 5 (28), 2021. С. 11—17.
8. Сластьяникова, А., & Сорокін, С. (2024). Трансфер технологій в системі управлінських інновацій: регіональний аспект. Адаптивне управління: теорія і практика. Серія "Економіка", 18(36).
9. Adams, R. (2023). The evolution of intellectual property rights in the digital age. Journal of Modern Law Policy, 3 (1), 52—63.
10. Feng, J., & Jaravel, X. (2020). Crafting intellectual property rights: Implications for patent assertion entities, litigation, and innovation. American Economic Journal: Applied Economics, 12 (1), 140—181.

11. Greco, Marco. Cricelli, Livio. Grimaldi, Michele. Strazzullo, Serena and Ferruzzi Gabriella. Unveiling the relationships among intellectual property strategies, protection mechanisms and out bound open innovation. *Creativity and Innovation Management* 31 (2). 2022, pp. 1—14.

12. IMF. Committee on Balance of Payments Statistics. (2024). Annual report. Washington, DC, USA, available <https://www.imf.org/en/Publications/Balance-of-Payments-Statistics/Issues/2025/04/19/IMF-Committee-on-Balance-of-Payments-Statistics-2024-Annual-Report-566330> (Accessed 22 September 2025).

13. Smith, R. (2022). Global IP enforcement in the digital age: A critical analysis. *International Review of Intellectual Property and Competition Law*, 53 (2), 193—212.

14. Suominen, Arho & Deschryvere, Matthias & Narayan, Romy, 2023. "Uncovering value through exploration of barriers — A perspective on intellectual property rights in a national innovation system," *Technovation*, vol. 123, pp. 1—14.

15. World Bank. (2023). World Bank annual report 2023: A new era in development. Washington, DC: World Bank Group. USA, available <http://documents.worldbank.org/curated/en/099092823161580577> (Accessed 15 September 2025).

16. World Intellectual Property Organization (WIPO). (2024). WIPO IP facts and figures 2024. Geneva: WIPO. 140 p.

17. World Intellectual Property Organization (WIPO). (2024). Technology and Innovation Support Centers (TISCs). available <http://www.wipo.int/en/web/tisc> (Accessed 30 September 2025).

References:

1. Bratus, G. (2019), "Methodological aspects of the commercialization of intellectual property as a form of entrepreneurial activity in the innovation sphere", *University Scientific Notes*, vol. 18, pp. 149—159.

2. Drozdovskyi, Ya. and Fedynets, M. (2022), "Venture investment in modern conditions of the development of the world economy", *Scientific Bulletin of Uzhgorod National University. Series: International Economic Relations and the World Economy*, vol. 43, pp. 48—53.

3. Kohut, M. and Prokopyshyn-Rashkevych, L. (2024), "State and prospects for the development of the franchise services market in Ukraine", *Economy and Society*, vol. 51.

4. Melnyk, L. and Baydak, I. (2024), "International technology transfer and its impact on the organization of production in the agro-industrial complex of Ukraine", *Effective economy*, vol. 5.

5. Povoroznyk, M. (2025), "Intellectual property in the context of international institutionalization of technological exchange", *Agrosvit*, vol. 4, pp. 85—90.

6. Poltoratska, A. (2024), "Management of commercialization of intellectual property rights in research universities", *Bulletin of the Taras Shevchenko National University of Kyiv. Economics*, vol. 1, pp. 96—103.

7. Sai, L. and Yurchuk, H. (2021), "International trade in counterfeit products: structure and methods of customs regulation", *Azov economic bulletin*, vol. 5, pp. 11—17.

8. Slasyanykova, A. and Sorokin, S. (2024), "Technology transfer in the system of managerial innovations: regional aspect", *Adaptive management: theory and practice. Series "Economy"*, vol. 18.

9. Adams, R. (2023), "The evolution of intellectual property rights in the digital age", *Journal of Modern Law Policy*, vol. 3, pp. 52—63.

10. Feng, J. and Jaravel, X. (2020), "Crafting intellectual property rights: Implications for patent assertion entities, litigation, and innovation", *American Economic Journal: Applied Economics*, vol. 12, pp. 140—181.

11. Greco, M. Cricelli, L. Grimaldi, M. Strazzullo, S. and Ferruzzi, G. (2022), "Unveiling the relationships among intellectual property strategies, protection mechanisms and out bound open innovation", *Creativity and Innovation Management*, vol. 31, pp. 1—14.

12. IMF. Committee on Balance of Payments Statistics. (2024). Annual report. Washington, DC, USA, available <https://www.imf.org/en/Publications/Balance-of-Payments-Statistics/Issues/2025/04/19/IMF-Committee-on-Balance-of-Payments-Statistics-2024-Annual-Report-566330> (Accessed 22 September 2025).

13. Smith, R. (2022), "Global IP enforcement in the digital age: A critical analysis", *International Review of Intellectual Property and Competition Law*, vol. 53, pp. 193—212.

14. Suominen, A. Deschryvere, M. and Narayan, R. (2023), "Uncovering value through exploration of barriers — A perspective on intellectual property rights in a national innovation system", *Technovation*, vol. 123, pp. 1—14.

15. World Bank. (2023). World Bank annual report 2023: A new era in development. Washington, DC: World Bank Group. USA, available <http://documents.worldbank.org/curated/en/099092823161580577> (Accessed 15 September 2025).

16. World Intellectual Property Organization (WIPO). (2024). WIPO IP facts and figures 2024. Geneva, Switzerland.

17. World Intellectual Property Organization (WIPO). (2024). Technology and Innovation Support Centers (TISCs). available <http://www.wipo.int/en/web/tisc> (Accessed 30 September 2025).

Стаття надійшла до редакції 02.10.2025 р.

<https://nauka.com.ua>

Електронне фахове видання

Ефективна
ЕКОНОМІКА

Виходить 12 разів на рік

**Журнал включено до переліку наукових фахових видань України з ЕКОНОМІЧНИХ НАУК (Категорія «Б»)
Спеціальності – 051, 071, 072, 073, 075, 076, 292**

e-mail: economy_2008@ukr.net

viber: +38 050 3820663